

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“СОЦІОЛОГІЯ ЕКОНОМІКИ”
(для бакалаврів)

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

Підготовлено кандидатом соціологічних наук, доцентом кафедри соціології
Т. О. Нельгою

Затверджено на засіданні кафедри соціології (протокол № 9 від 15.05.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Нельга Т. О. Навчальна програма вивчення дисципліни “Соціологія економіки” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — 14 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Соціологія економіки”, варіанти контрольних робіт, питання для самоконтролю та список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2009
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасне українське суспільство переживає складний період розвитку ринкових відносин, що потребує нового економічного мислення та нової господарської культури. Це висуває особливі вимоги до соціологів та спеціалістів у галузі управління. Навчальна програма дисципліни “Соціологія економіки” певною мірою сприяє підготовці кваліфікованих фахівців.

Мета курсу полягає у формуванні у студентів професійного світогляду шляхом засвоєння нових знань із соціології економіки. Цей курс сприяє поглибленню знань із таких дисциплін, як історія соціології, соціальна структура суспільства, соціологія культури, соціологія праці, соціологія освіти.

Соціологія економіки — порівняно новий напрямок наукового дослідження в українській соціології, що сформувався у вітчизняній науці тільки на початку 90-х років, хоча на Заході він існує вже понад півстоліття. Саме це і обумовлює певні складності у визначенні предмета соціології економіки.

Соціологія економіки є однією з галузевих соціологічних дисциплін, яка вивчає соціальні аспекти економіки. Об’єктом цієї науки є взаємодія економічної та соціальної сфер суспільства, тому вивчення дисципліни передбачає наявність у студентів базових знань із загальної соціології та теорії економіки.

У запропонованому курсі виокремлюються три змістові модуля, які логічно взаємопов’язані. Перший модуль *“Предмет соціології економіки”* передбачає ознайомлення з дисципліною, визначає її об’єкт та предмет, завдання та основні категорії. Вивчається історія виникнення та розвитку соціології економіки, відбувається ознайомлення з класиками соціологічної та економічної думки. Другий модуль *“Загальні напрями дослідження соціології економіки”* розглядає теми, які вже стали традиційними і, відповідно, обов’язковими для вивчення соціології економіки. Засвоєння матеріалу першого і другого модулів сприяє формуванню теоретичних знань. Третій модуль *“Соціальні дослідження основних аспектів економічного життя”* передбачає розгляд конкретних феноменів (підприємництво, споживання тощо), при дослідженні яких можливо використовувати соціологічні методи.

Для закріплення пройденого матеріалу навчальна програма містить питання для самоконтролю та варіанти контрольних робіт.

Основні навчально-методичні посібники з дисципліни “Соціологія економіки” подаються в списку літератури.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“СОЦІОЛОГІЯ ЕКОНОМІКИ”

№ пор.	Назва змістовного модуля та теми
	Змістовий модуль I. Предмет соціології економіки
1	Соціологія економіки як наука
2	Основні соціально-економічні теорії
	Змістовий модуль II. Загальні напрями дослідження соціології економіки
3	Основні соціально-економічні закони
4	Соціально-економічна структура суспільства
5	Економічна культура суспільства
	Змістовий модуль III. Соціальні дослідження основних аспектів економічного життя
6	Соціальна сутність праці
7	Соціологічний аналіз підприємництва
8	Соціологічний аналіз споживання
9	Мотивація та стимулювання праці
10	Соціальні аспекти ринку праці
Разом годин: 108	

ЗМІСТ
дисципліни
“СОЦІОЛОГІЯ ЕКОНОМІКИ”

Змістовий модуль I. Предмет соціології економіки

Тема 1. Соціологія економіки як наука

Об'єкт та предмет соціології економіки. Поняття соціального механізму розвитку економіки. Історичні та соціальні передумови формування соціології економіки як наукової дисципліни. Місце соціології економіки у системі суспільних наук. Зв'язок соціології економіки із загальною соціологічною теорією, теорією економіки, галузевими соціологічними дисциплінами. Теоретико-методоло-

гічні, емпіричні та практичні завдання соціології економіки. Загальнонаукові, загальносоціальні та специфічні категорії соціології економіки. Етапи формування соціології економіки як науки. Особливості становлення та розвитку соціології економіки в Україні.

Література [2; 3; 6; 9–11; 16; 22–24; 26; 27; 39]

Тема 2. Основні соціально-економічні теорії

Соціальні ідеї в класичних економічних теоріях А. Сміта, Д. Рикардо, Ж. Сисмонді. К. Маркс про значення праці в житті та розвитку суспільства. Теорія відчуження праці К. Маркса. Категорія “економічна дія” у соціологічній теорії М. Вебера. “Протестантська етика та дух капіталізму” М. Вебера. Е. Дюркгейм про механічну та органічну солідарність у роботі “Про розподіл суспільної праці”. Т. Веблен про соціальні аспекти споживання у роботі “Теорія бездіяльного класу”. В. Зомбарт про капіталістичний дух, буржуазію та пролетаріат у роботах “Буржуа...” та “Пролетаріат”. Й. Шумпетер як теоретик підприємництва.

“Індивідуальна свобода” як головна категорія у соціально-економічній теорії П. Б. Струве. М. І. Туган-Барановський про проблеми розвитку соціалізму та кооперацію. С. М. Булгаков як теоретик християнської політекономії. “Філософія господарства” С. Булгакова.

Дж. Кейнс про кризовий стан економіки (“Загальна теорія зайнятості, проценту та грошей”). Ф. Хайек про ринкову економіку та конкуренцію. Т. Парсонс та Н. Смелзер про інтеграцію економічної та соціологічної теорій. Дж. Гелбрейт про корпорації та техноструктуру. Основні напрями “нової економічної соціології”.

Література [4; 5; 10; 11; 22; 26; 31–33; 35; 37; 40–42]

Змістовий модуль II. Загальні напрями дослідження соціології економіки

Тема 3. Основні соціально-економічні закони

Закон розподілу праці: виникнення, розвиток та відображення в працях А. Сміта, Е. Дюркгейма та інших мислителів. Закон зміни праці як наслідок промислової та науково-технічної революції. Особливості дії закону зміни праці в умовах ринкової економіки. Закон соціалістичного змагання: ідеї соціалістів-утопістів А. Сен-Сімона, Р. Оуена та Ш. Фур'є, спроба реалізації соціалістичного змагання

в умовах планової економіки та його історичні наслідки. Закон конкуренції: його дія в ринковій економіці. Ф. Хайек про конкуренцію як основну рушійну силу прогресу.

Література [9; 10; 20; 22; 26; 35; 40; 41]

Тема 4. Соціально-економічна структура суспільства

Значення теорії соціальної стратифікації для соціології економіки. Поняття соціальної стратифікації, соціальної структури та соціально-економічних груп. Теорія соціальної стратифікації П. Сорокіна. Професійна, економічна та політична стратифікація. Поняття класів. Характеристика основних соціально-економічних груп (робітники, селяни, інтелігенція, службовці, підприємці, управлінці та ін.). Модель соціальної структури суспільства Т. І. Заславської. Стратифікація суспільства за майновим критерієм. Соціальні фактори прибутків, їх вплив на якість життя. Бідність та багатство у соціологічному вимірі.

Література [2; 3; 6; 9–11; 16; 22; 29; 38]

Тема 5. Економічна культура суспільства

Поняття економічної культури. Економічна культура як чинник соціального механізму розвитку економіки. Поняття економічної свідомості та економічного мислення. Властивості економічної культури (аккумулятивність, мінливість, мобілізаційна міць). Трансляційна, селекційна, інноваційна функції економічної культури. Типологізація економічної культури за регіональними особливостями. Залежність економічної культури від економічної системи суспільства. Економічна культура в Україні: наслідки тоталітарної системи, етапи формування та майбутнє.

Література [3; 9–11; 16; 22; 26; 30; 32; 37]

Змістовий модуль III. Соціальні дослідження основних аспектів економічного життя

Тема 6. Соціальна сутність праці

Соціологічне визначення праці. Праця як об'єкт дослідження суспільних наук. Засоби праці та предмет праці як основні елементи процесу праці. Поняття характеру та змісту праці. Види праці: фізична та розумова, творча та репродуктивна, управлінська та виконавча тощо. Праця та творчість: питання перетворення трудової діяльності у творчий процес у сучасному суспільстві.

Література [2; 3; 6; 9; 12; 15; 17; 22; 27; 32; 33; 35; 36]

Тема 7. Соціологічний аналіз підприємництва

Роль підприємництва у ринковій економіці. Поняття підприємництва та підприємця. Підприємництво, бізнес та менеджмент: аналіз та порівняння понять. Види бізнесу: підприємницький, споживчий, трудовий, державний. Організаційна, ресурсна, творча, соціальна функції підприємництва. Історія розвитку підприємництва та її відображення у світовій соціології: а) французька фізіократична школа; б) А. Сміт, Д. Рікардо та А. Маршал про підприємництво; в) Й. Шумпетер про “нові комбінації” та типи підприємців; г) соціальний аналіз підприємництва у роботах В. Зомбарта та М. Вебера. Основні мотиви підприємницької діяльності. Культура підприємництва: система підприємницьки цінностей та поняття цивілізованого підприємництва. Підприємництво в Україні.

Література [2; 3; 10; 16; 21; 22; 25; 32; 34; 39–42]

Тема 8. Соціологічний аналіз споживання

Основні підходи до вивчення споживання: соціально-філософський, загальноекономічний, конкретно-економічний, соціально-психологічний, соціологічний. Основні види споживчої поведінки: привласнююча, обслуговуюча, супроводжуюча та захисна. Матеріальне та духовне споживання. Стиль споживання та його стадії: малорозвинута, середньорозвинута та високорозвинута. Поняття споживчого потенціалу. Індивідуальний, груповий та масовий споживач.

Література [2; 3; 10; 19; 24; 28; 33]

Тема 9. Мотивація та стимулювання праці

Основні компоненти мотивації; потреби, інтереси, цінність, настанови, мотиви. Визначення мотивації. Види мотивів трудової діяльності: домінуючі та фонові, рангові, реальні, демонстративні та захисні. Змістовні теорії мотивації: ієрархія потреб за А. Маслоу, модель Д. МакКлелланда. Процесуальні теорії мотивації: теорія очікувань та теорія справедливості. Поняття стимулювання праці. Матеріальне стимулювання та матеріальні стимули: грошові та негрошові. Заробітна плата та її функції: відтворююча, регулююча, стимулююча та соціальна. Нематеріальне стимулювання та нематеріальні стимули: оцінка праці, формування атмосфери змагання, система соціально-статусних винагород, гуманізація праці та її напрями: поліпшення фізичних умов праці, збагачення змісту праці, демократизація управління.

Література [1; 2; 7; 8; 13; 15; 20; 22; 24; 32; 36]

Тема 10. Соціальні аспекти ринку праці

Ринок праці та його складові: попит та пропозиція робочої сили. Сегментація ринку праці: первинний та вторинний ринок праці. Якість робочої сили та її характеристики: кваліфікація, професійні знання, вміння та навички, компетентність, відповідальність, дисциплінованість, мобільність тощо. Зайнятість та її види: повна, гнучка (неповна, вторинна, тимчасові роботи), зайнятість у домашньому господарстві, нерегламентована зайнятість. Сучасні моделі ринку праці: патерналістська, соціально-демократична, ліберальна. Безробіття та його види: фрикційне, змушене, приховане, сезонне, структурне, технологічне. Ринок праці в Україні та його суб'єкти: роботодавці, наїмані працівники та посередники.

Література [2; 3; 9; 14; 15; 18; 20; 22; 26]

ВАРІАНТИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Варіант 1.

1. Соціальний механізм розвитку економіки, його складові та принцип дії.
2. Основні соціально-економічні групи в українському суспільстві.
3. Економічна культура як взаємодія економічної свідомості та економічного мислення.

Варіант 2.

1. Завдання та категорії соціології економіки.
2. Роль економічної культури для розвитку економіки та суспільства.
3. Поняття споживання та споживчої поведінки.

Варіант 3.

1. Відчуження праці у класичній теорії К. Маркса та у наш час. Шляхи подолання відчуження праці.
2. Функції економічної культури.
3. Рівні та стиль споживання.

Варіант 4.

1. М. Вебер про виникнення та розвиток “капіталістичного духу” у роботі “Протестантська етика та дух капіталізму”.
2. Типологізація економічної культури.
3. Основні компоненти трудової мотивації.

Варіант 5.

1. Поняття механічної та органічної солідарності у роботі Е. Дюркгейма “Про розподіл суспільної праці”.
2. Підприємництво та бізнес. Основні види бізнесу.
3. Змістовні теорії мотивації.

Варіант 6.

1. Соціально-економічні ідеї в працях вітчизняних науковців XIX–поч. XX ст. (М. Туган-Барановський, С. Булгаков та ін.).
2. Функції підприємництва в економіці та суспільстві.
3. Процесуальні теорії мотивації.

Варіант 7.

1. Соціальний портрет підприємця у теорії Й. Шумпетера.
2. Характер та зміст праці.
3. Матеріальне та нематеріальне стимулювання праці.

Варіант 8.

1. Характеристика основних соціально-економічних законів.
2. Види праці у сучасному суспільстві.
3. Сегментація ринку праці та її причини.

Варіант 9.

1. Соціально-економічна структура суспільства як предмет дослідження соціології економіки.
2. Культура підприємництва як складова економічної культури суспільства.
3. Зайнятість та її види.

Варіант 10.

1. Основні положення теорії соціальної стратифікації за П. Сорокіним.
2. Мотиви та цінності підприємницької діяльності.
3. Безробіття та його види.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Предмет дослідження соціології економіки.
2. Зв'язок соціології економіки з іншими суспільними науками.
3. Соціальний механізм розвитку економіки та його складові.
4. Основні завдання соціології економіки.
5. Категорії соціології економіки.
6. Етапи формування соціології економіки як науки.
7. Становлення вітчизняної соціології економіки.
8. Соціальні ідеї в працях А. Сміта та Д. Рикардо.
9. Теорія відчуженої праці К. Маркса.
10. М. Вебер про “дух капіталізму” та підприємництво.
11. Основні положення роботи Е. Дюркгейма “Про розподіл суспільної праці”.
12. Робота Т. Веблена “Теорія бездіяльного класу”.
13. В. Зомбарт про буржуазні натури та пролетаріат.
14. Й. Шумпетер про “нові комбінації” та типи підприємців.
15. Робота “Філософія господарства” С. Булгакова.
16. М. І. Туган-Барановський про кооперацію.
17. Т. Парсонс та Н. Смелзер про інтеграцію економічної та соціологічної науки.
18. Ф. Хайек про переваги ринкової економіки та конкуренції.
19. Теорія корпорації та техноструктури Дж. Гелбрейта.
20. Соціально-економічний закон розподілу праці.
21. Соціально-економічний закон зміни праці.
22. Соціально-економічний закон змагання.
23. Соціально-економічний закон конкуренції.
24. Поняття соціальної стратифікації та соціально-економічних груп.
25. Аналіз основних соціально-економічних груп.
26. Основні види соціальної стратифікації за П. Сорокінім.
27. Поняття економічної культури.
28. Економічна свідомість, економічне мислення та їх взаємодія.
29. Функції економічної культури.
30. Властивості економічної культури.
31. Поняття праці та її соціальна сутність.
32. Елементи процесу праці.
33. Поняття характеру та змісту праці.
34. Види праці.

35. Трудова діяльність та творчий процес: порівняльний аналіз.
36. Поняття підприємництва та його основні характеристики.
37. Функції підприємництва.
38. Підприємництво, бізнес та менеджмент: порівняльний аналіз.
39. Основні види бізнесу.
40. Культура підприємництва та її складові.
41. Мотивація підприємницької діяльності.
42. Особливості розвитку підприємництва в Україні.
43. Соціологічний підхід до вивчення споживання.
44. Споживча поведінка та її види.
45. Стиль та стадії споживання.
46. Основні характеристики споживача.
47. Поняття мотивації праці.
48. Основні компоненти процесу трудової мотивації.
49. Загальна характеристика змістовних та процесуальних теорій мотивації.
50. Ієрархія потреб за А. Маслоу.
51. Теорія мотивації Д. Мак-Клееланда.
52. Теорія очікувань.
53. Теорія справедливості.
54. Матеріальне стимулювання праці та його види.
55. Нематеріальне стимулювання праці та його види.
56. Поняття ринку праці. Основні складові ринку праці.
57. Сегментація ринку праці та її причини.
58. Основні види зайнятості.
59. Соціальні суб'єкти ринку праці.
60. Безробіття, його види, причини та соціальні наслідки.

МАУП

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Афонин А. С.* Основы мотивации труда: организационно-экономические аспекты: Учеб. пособие. — Киев, 1994.
2. *Бабосов Е. М.* Экономическая социология. Вопросы и ответы. — Минск: Тетра системс, 2004.
3. *Верховин В. И.* Экономическая социология. — М.: Изд-во Рос. ун-та дружбы народов, 2005.
4. *Веселов Ю. В.* Экономическая социология. История идей. — СПб., 1995.
5. *Вьдрин Д. И.* Невостребованные идеи. — К.: Лыбидь, 1992.
6. *Гіденс Е.* Соціологія. — К., Основи, 1999.
7. *Грішнова О. А.* Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. — К.: Знання, 2001.
8. *Дмитренко Г. А., Шарапатова Е. А., Максименко Т. М.* Мотивация и оценка персонала: Учеб. пособие. — К.: МАУП, 2002.
9. *Дорин А. В.* Экономическая социология. — Минск, 1997.
10. *Економічна соціологія: Навч. посіб. // За ред. В. М. Ворони, В. Є. Пилипенка.* — К., 1997.
11. *Заславская Т. И., Рывкина Р. В.* Социология экономической жизни. Очерки теории. — Новосибирск: Наука, 1991.
12. *Иноземцев В. Л.* За пределами экономического общества. Постиндустриальные теории и посткоммунистические тенденции в современном мире. — М.: Academia, Наука, 1998.
13. *Колот А. М.* Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу: Навч. посіб. — К., 1998.
14. *Лібанова Е. М.* Ринок праці: Навч. посіб. — К.: Центр навч. л-ри, 2003.
15. *Лукашевич Н. П.* Социология труда. — К.: МАУП, 2001.
16. *Лукашевич М. П.* Соціологія економіки: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. — К.: Каравела, 2005.
17. *Маркович Д.* Социология труда: Учебник. — М., 1987.
18. *Мімандусова Г.* Ринок праці в Україні: тенденції та перспективи (соціально-економічний аналіз). — К., 1999.
19. *Овсянников А. А., Петтай И. И., Римашевская Н. М.* Типология потребительского поведения. — М.: Наука, 1989.
20. *Пилипенко В. Е.* Социальная регуляция трудового поведения (социологический анализ). — К.: Наук. думка, 1999.

21. *Пилипенко В., Шевель І.* Соціологія підприємництва. — К., 1997.
22. *Радаев В. В.* Экономическая социология: Курс лекций. — М., 1997.
23. *Рязанцев И. П.* Экономическая социология: Региональный аспект: Учеб. пособие. — М.: Академ. проект, 2005.
24. *Силласте Г. Г.* Экономическая социология: Учеб. пособие для студ., обуч. по спец. “Финансы и кредит”. — М.: Гардарики, 2005.
25. *Сірий Є. В., Фареник С. А.* Соціологія підприємництва. Крок перший. — К., 2000.
26. *Соколова Г. Н.* Экономическая социология. — Минск, 1995.
27. *Соціологія: словник термінів і понять.* — К.: Кондор, 2006.
28. *Тарасенко В. И.* Социология потребления: методологические проблемы. — К.: Наук. думка, 1993.
29. *Тихонова Н. Е.* Факторы социальной стратификации в условиях перехода к рыночной экономике. — М.: РОССПЭН, 1999.

Додаткова

30. *Бергер П.* Капіталістична революція. П'ятдесят пропозицій щодо процвітання, рівності і свободи. — К., 1995.
31. *Булгаков С. Н.* Философия хозяйства. — М., 1990.
32. *Вебер М.* Протестантская этика и дух капитализма. // Избр. произведения. — М.: Прогресс, 1990.
33. *Веблен Т.* Теория праздного класса. — М., 1985.
34. *Донченко Е. А., Злобина Е. Г., Тихонович В. А.* Наш деловой человек. — К., 1995.
35. *Дюркгейм Э.* О разделении общественного труда. — М.: Канон, 1996.
36. *Здравомыслов А. Г.* Человек и его работа в СССР и после: Учеб. пособие для студ. вузов. — М.: Аспект Пресс, 2003.
37. *Зомбарт В.* Этюды по истории духовного развития современного экономического человека. — М.: Наука, 1994.
38. *Сорокин П.* Человек. Цивилизация. Общество. — М.: Политиздат, 1992.
39. *Суименко Е. И.* Номо Економісус современной Украины. Поведенческий аспект. — К., 2004.
40. *Хайек Ф.* Общество свободных. — Лондон, 1989.
41. *Хайек Ф.* Пагубная самонадеянность. — М.: Изд. Новости, 1992.
42. *Шумпетер Й.* Теория экономического развития. — М.: Прогресс, 1982.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Соціологія економіки”	4
Зміст дисципліни “Соціологія економіки”	4
Варіанти контрольних робіт	8
Питання для самоконтролю.....	10
Список літератури.....	12

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *С. М. Толкачова*
Комп’ютерне верстання *А. А. Кучерук*

Зам. № ВКЦ-4112

Формат 60×84/16. Папір офсетний.

Друк ротатійний трафаретний.

Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*